

## **Берлинската стена или за символа на разделена Европа 20 години по-късно**

20 години от падането на Берлинската стена се навършиха през настоящата 2009-а година. Събитие, белязало началото на демократичните промени и оставило незаменима следа в историята не само на германската нация, но и на цяла Европа.

### **Историята**

Берлинската стена е била част от границата между Федерална република Германия и Германската демократична република от 13 август 1961-а до 9 ноември 1989-а. Тя е отделяла Западен Берлин от източната част на града и територията на ГДР. Става един от най-известните символи на Студената война. При опит да преминат Берлинската стена умират между 125 и 206 граждани на ГДР, бягащи на Запад.

След втората световна война Берлин е поделен между страните-победителки / СССР, САЩ, Великобритания и Франция/ на четири окупационни зони. Източната зона, завзета от съветските войски, впоследствие става столица на Германската демократична република. В трите западни зони контролът е осъществяван, съответно от окупационните власти на САЩ, Великобритания и Франция. Отсъствието на физическа граница между зоните довежда до конфликт и масово преминаване на специалисти и граждани от Източен Берлин във ФРГ.

На 13 август 1961 г. в период на усилено противопоставяне и изостряне на отношенията между СССР и САЩ, започва строителството на стената. Фактически това е в нарушение на следвоенното споразумение на страните-победителки, съгласно което Великобритания, Съветския съюз, САЩ и Франция имат равни права относно управлението на целия Берлин. Строителството и преоборудването на стената продължава от 1962 до 1975 година. Напълно построената стена се е състояла от 45 хиляди бетонни блокове, чиято цел е да затруднява опитите за бягство. Въпреки това над 5 хил. души успяват да избягат на Запад. Най-известните случаи са - масовото бягство по тунел дълъг 149 метра, полет с делтаплан, промушване между прозорците на два съседни апартамента.

Стената става символ на пълния провал на комунистическия режим. През август 1989 година Унгария отменя ограниченията на границата си с Австрия и голям брой бежанци от ГДР се възползват от това. На 9 ноември Министър-председателят на Правителството на Източна Германия Гюнтер Шабовски обявява отмяната на ограниченията за излизане от Германската демократична република. Голямо множество от източни берлинчани нахлуват в Западен Берлин. Започва демонтажът на стената от гражданството. Към днешна дата са се запазили само няколко секции от стената в района на Потсдамер Плац, недалече от Шпрее и на Бернауер Щрасе.

### **Последиците**

Падането на Берлинската стена имаше дълбоки последици за бившите азиатски сателити на Съветския съюз в Индокитай - Виетнам, Лаос и Камбоджа, отчитат експертите. Те припомнят, че през 1975 година, след военния разгром на САЩ, страните от Индокитай решиха да заложат на комунизма, но първите пукнатини в системата се появиха още в началото на 80-те години на миналия век.

Две десетилетия след падането на Берлинската стена и Виетнам, и Лаос остават под контрола на съответните комунистически партии. Междувременно икономиката и на трите страни, стимулирана от външна помощ и от преки чуждестранни инвестиции, през последните 20 години процъфтява, макар и те да усещат последици от глобалната финансова криза. През 2008 година брутният вътрешен продукт в Камбоджа и Лаос се увеличи със 7 на сто, а във Виетнам - с 6,2 на сто, главно благодарение на износа за западни държави, сочи актуална справка.

В Германия последиците от падането на стената и от 40 години реален социализъм стават достояние на всички: пътищата, железопътните линии, електрическата и телефонна мрежа са в критично състояние според западните стандарти. За да се подобри инфраструктурата, а и за да се възстановят транспортните връзки в региона на бившата немско-немска граница, през 1991 г. стартира федералната програма "Транспортни проекти германско единство". Правителството отделя 38.8 млрд. евро за 17 големи проекта: 9 железопътни линии за високоскоростни влакове, 7 магистрали и водния път Хановер - Магдебург - Берлин.

Особено интересен не само за капитаните на кораби, но и за пътните архитекти от цял свят е каналът, известен като "Проект №17", и по-точно частта му, в която река Елба се пресича близо до Магдебург с трасето, свързващо Рейн и Одер. Освен обединението още две събития ускоряват обновяването и разширяването на немската инфраструктура – експанзията на ЕС на изток през 2004 г. и световното първенство по футбол през 2006 г., отчитат наблюдатели.

Мечтата на берлинските политици за превръщането на града във важен транспортен център въпреки крайното му географско положение е на път да се сбъдне – две от причините за това са новата централна гара и строящото се летище "Берлин-Бранденбург интернационал".

### **Събитията днес**

На 4 май тази година Германският канцлер Ангела Меркел благодари на "народите от Източна Европа", без които падането на Берлинската стена, нямало да бъде възможно. Тя допълни, че за първи път в своята история Германия е обградена от "свободни съседи" и чества „историческо щастие“.

В същото време Берлинале отбеляза 20-те години от падането на стената с богата програма и специална секция, в която бяха включени филми, посветени на политическите промени. Именно в тази секция бе и единственото българско участие - сниманият преди 20 години филм "Аз, графинята". Основният въпрос, разгледан на фестивала „Сбогом, зима“ бе как се е съпротивлявало киното на комунистическия режим. Показани бяха филми, които много преди падането на Берлинската стена предизвестяват настроенията, довели до това събитие. Всъщност малко от представяните в тази секция на Берлиналето ленти са били наистина политически в буквалния смисъл на думата. Не всички от тях са били забранени от комунистическата цензура, но Клаус Лъозер дава за пример безпощадната цензура в ГДР през 60-те и ситуацията в Полша и Чехословия през 80-те години, когато се снимат невероятно смели за времето си филми.

Колкото до българското участие с "Аз, графинята" на режисьора Петър Попзлатев – то се възприема от критиците като изключително успешно.

Снимките на филма са били спирани два пъти заради неподходяща според комунистическия режим тематика. Сценарият е направен по действителен случай и представя съдбата на една от колоритните за хипарите в София личности - Сиси Графинята. Според създателите на лентата - Петър Попзлатев и Раймонд Вагенщайн, стремежът им е бил да представят духа на времето и поколението през 60-те години.

В България също бе отбелязано падането на Берлинската стена със серия от инициативи. Една от най-мощните е свързана с художници. И това не е случайно. Ако навремето от "източната" страна на Берлинската стена до самия край тя остава уродлив символ на отчуждението, то на Запад стената се превръща в място за творчество на много художници, както професионалисти, така и аматьори. През 1989-а година стената става километрова "изложба" на графити, в това число и много от тях с високохудожествена стойност. След разрушаването на Стената фрагменти от нея бързо се превръщат в обект на търговия. Едва преди три години и на София е дарен сегмент от Берлинската стена, изложен до Мемориала на жертвите на тоталитаризма.

Но да се върнем на българските именити художници, които тази година отбелязаха подобаващо събитието, 20 години по-късно. Неслучайно, а символично, точно 20 художници от три поколения пресъздадоха падането на Берлинската стена. Инсталациите бяха представени на бургаския остров Света Анастасия, вдъхновявал години наред творци от цялата страна. При изключително екстремни условия, българските художници пресъздадоха падането на стената - символът на разделена Европа или чудовищно съоръжение в сърцето на една нация. Освен в Бургас, експозицията ще бъде представена и в София, точно на 9 ноември, когато е и кръглата годишнина от падането на Берлинската стена.

Заслужава си да се припомни и предприетата инициатива от списание L'Euoreo, което откри фотоизложба, отново по случай 20-годишнината. Експозицията „Стената“, която бе официално представена пред градината на Народния театър „Иван Вазов“ от тогавашния вицепремиер и министър на външните работи Ивайло Калфин, предизвика интереса на столичани и гостите на града и според мнозина постигна целта си - да отключи дебатите по темата, актуална през цялата 2009-а година.

Друга изложба, но този път посветена на русенските екопротести в периода 1987 – 1991-а година, бе открита на 28 септември в залата на център „Европа Директно” - Русе. Организаторите бяха избрали символично именно тази дата, тъй като преди 22 години на този ден е проведен първият екопротест в крайдунавския град. Експозицията бе представена като част от отбелязването на 20 години от падането на Берлинската стена и началото на промените в Източна Европа. Според екипа на центъра събитията от това време са малко познати в страната, а голяма част от поколението на 90-те изобщо не знаят за този проблем. „Без да имаме претенции да сме изчерпателни, сме събрали архивни материали и статии от тогавашната преса, които дават различни гледни точки на русенския проблем. Опитаме да покажем някои ключови моменти от живота с хлора в Русе. По-скоро припомним и се надяваме да провокираме дискусия за паметта, промяната и начина, по който живеем”, казаха още организаторите на откриването. Историята говори, че на 28 септември 1987 година в 14 часа в центъра на Русе, най-големият български крайдунавски град, се е състоял първият открит протест срещу тоталитарната власт.

### **Настроението в Германия днес**

Социологическо проучване сочи, че 20 години по-късно 64% от населението на източните немски провинции се чувства "втора класа", заплащането там е с близо една трета по-ниско от западното, а една четвърт вярва, че има по-добра форма на управление от демокрацията. Налице са както оптимистите, така и песимистично настроените граждани. Тази година немците отбелязват юбилея с безброй чествания, изложби, конференции и носталгични кадри с трабанчета, минаващи през немско-немската граница, а в нощта на 9 ноември ще е кулминацията на тържествата. Истината е, че повечето жители на днешна Германия отчитат обединението като успех. И има защо да празнуват. А колкото до това изравниха ли се икономически двете немски части през последните 20 години и направиха ли достатъчно строителите на съвременна обединена Германия, ще отчетем вероятно след като минат още поне 20 години.